

До реєстр. № 15383 від 03.07.2026
Народні депутати України
Р. Стефанчук та інші

ВИСНОВОК
на проект Постанови Верховної Ради України
«Про Духовний гімн України»

Метою проекту Постанови є «нормативне врегулювання використання Духовного гімну України як об'єкта історичної та культурної спадщини Українського народу, з метою сприяння духовному єднанню суспільства та утвердження національної самосвідомості» (п. 2 пояснювальної записки). Для досягнення цієї мети пропонується: затвердити текст Духовного гімну України «Боже великий, єдиний» (на музику Миколи Лисенка із словами Олександра Кониського в редакції Олександра Кошиця), запровадивши його виконання під час урочистих, публічних, державних, громадських, релігійних, культурно-мистецьких, спортивних та інших заходів. Також пропонується встановити, що:

1) визнання та використання Духовного гімну України не змінює правового статусу Державного Гімну України, визначеного Конституцією та законами України;

2) під час проведення урочистих заходів загальнодержавного значення виконання Духовного гімну України здійснюється після виконання Державного Гімну України;

3) під час виконання Духовного гімну України на офіційних або урочистих заходах присутні слухають його стоячи, чоловіки – без головного убору. Військовослужбовці під час виконання Духовного гімну України дотримуються вимог, установлених військовими статутами.

Крім зазначеного, згідно з проектом Верховна Рада України у Національний день молитви забезпечуватиме проведення засідання Верховної Ради України, яке починатиме виконанням Духовного гімну України.

Також сформульовано окремі доручення Кабінету Міністрів України.

Прийняття проекту Постанови, відповідно до п. 6 пояснювальної записки, «сприятиме упорядкуванню практики виконання Духовного гімну України, формуванню єдиного підходу до його використання під час державних та інших урочистих заходів, збереженню національної, культурної спадщини та зміцненню духовної єдності Українського народу».

Проект Постанови не включений до Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2026 рік, затвердженого постановою Верховної Ради України від 10.02.2026 № 4774-IX.

Головне управління, розглянувши проект Постанови в межах відведеного часу, вважає за доцільне зауважити наступне.

Відповідно до ч. ч. 5, 6 ст. 20 Конституції України Державний Гімн України є одним із державних символів України, порядок використання якого визначається законом.

Згідно з ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Державний Гімн України» урочисті заходи загальнодержавного значення розпочинаються і закінчуються виконанням Державного Гімну України.

Разом з тим, пп. 2 п. 3 проекту передбачено, що під час проведення урочистих заходів загальнодержавного значення виконання Духовного гімну України здійснюється після виконання Державного Гімну України.

Запропоноване положення, на нашу думку, потребує узгодження з вимогами ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Державний Гімн України», оскільки проект не визначає, яким чином співвідноситься виконання Духовного гімну України після виконання Державного Гімну України із законодавчо встановленою вимогою щодо завершення урочистих заходів загальнодержавного значення виконанням саме Державного Гімну України.

Варто також звернути увагу, що Закон України «Про Державний Гімн України» не встановлює порядку використання Державного Гімну України. Отже, у разі встановлення порядку використання Духовного гімну України (що пропонується у проекті) виникатимуть ситуації, коли вимоги до поведінки (вставання, зняття головних уборів тощо) учасників урочистих заходів загальнодержавного значення при виконанні духовного гімну будуть більш жорсткішими, ніж при виконанні Державного Гімну України.

Крім того, попри історичну та символічну цінність зазначеного твору, Конституція України проголошує Україну світською державою, відокремленою від церкви. З цього випливає нейтральність та безсторонність держави щодо будь-яких видів і проявів віри, що ставить питання щодо коректності покладення на присутніх осіб обов'язку дотримуватися визначеної поведінки під час виконання твору, текст якого має форму молитовного звернення до Бога, при перебуванні на офіційних чи урочистих заходах¹.

Керівник Головного управління

С. Тихонюк

Вик.: Н. Лебедь, О. Карпенко

У Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) зазначено, що «кожен має право на свободу думки, совісті та релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання, а також свободу сповідувати свою релігію або переконання під час богослужіння, навчання, виконання та дотримання релігійної практики і ритуальних обрядів як одноособово, так і спільно з іншими, як прилюдно, так і приватно» (ст. 9). При цьому практика Європейського суду з прав людини визнає порушенням ст. 9 Конвенції *покладення на особу обов'язку вчинити дію релігійного характеру як умову участі в офіційній процедурі* (Див.: рішення у справі «Бускаріні та інші проти Сан-Марино» від 18.02.1999).

Конституцією України визначено, що «кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність» (ч. 1 ст. 35); «церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова» (ч. 3 ст. 35). Даний припис встановлює засади регулювання взаємовідносин таких специфічних громадських об'єднань, як церква, інші релігійні організації, з одного боку, та держава – з другого. Тобто проголошено загальний принцип таких відносин – відокремленість (роздільність, «окремішність») церкви і держави. З цього випливає ряд висновків. Зокрема, Україна є світською державою, що свідчить про те, що держава має бути *нейтральною, безсторонньою щодо будь-яких різновидів віри – як релігійних, так і нерелігійних*. Держава не повинна надавати матеріальної підтримки або в іншій формі активно виявляти свою прихильність до будь-яких релігійних організацій, а також до організацій атеїстичного спрямування (зважаючи, зокрема, на те, що платниками державних податків є як громадяни *найрізноманітніших конфесій, так і атеїсти*) (Див.: Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2011. С. 260).

